

Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Nacionalna strategija održivog razvoja
do 2030. godine

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine

7. jul 2016.g.

MJESTO NSOR U RAZVOJNOJ POLITICI ZEMLJE

- ▶ Nacionalnom strategijom održivog razvoja Crne Gore do 2030. godine utvrđuju se principi, strateški ciljevi i mjere za dostizanje **DUGOROČNOG ODRŽIVOG RAZVOJA CRNOGORSKOG DRUŠTVA**, uzimajući u obzir postojeće stanje i preuzete međunarodne obaveze, prioritetno Agendu Ujedinjenih nacija za održivi razvoj do 2030. godine.
- ▶ NSOR je **KROVNA, HORIZONTALNA I DUGOROČNA RAZVOJNA STRATEGIJA CRNE GORE**, koja se ne odnosi samo na ekonomiju i životnu sredinu, već i na nezamjenljive ljudske resurse i dragocjeni društveni kapital.
- ▶ NSOR integriše zahtjeve Agende Ujedinjenih nacija za održivi razvoj u nacionalni kontekst kroz mjere definisane u Akcionom planu za period do 2030. godine.

Ključni elementi UN Agende za održivi razvoj do 2030. godine:

- 17 ciljeva,
- 169 zadataka,
- 241 indikator,
- Agenda akcija iz Adis Abebe-AAAA kao finansijsk okvir

NSOR do 2030 godine preuzima sljedeće elemente Agende 2030

svih 17 ciljeva

od 169 zadataka-
167 relevantnih za CG

241 indikator
tj. 42,3% do
2018. g.,
odnosno 75 % do
2025.g.

AAAA

ODABRANA PITANJA OD PRIORITETNOG ZNAČAJA ZA NSOR

- ▶ Reforma Nacionalnog savjeta - od savjetodavnog tijela Vlade Crne Gore da preraste u Državni savjet uz dodatno ojačano učešće civilnog, poslovnog i naučnog sektora.
- ▶ Uspostavljanje savjeta za održivi razvoj na lokalnom nivou, posebno radi usklađivanja strateških planova razvoja opština s zahtjevima NSOR.
- ▶ Centralna jedinica za sprovođenje politike održivog razvoja: Kancelarija za održivi razvoj pri Kabinetu Premijera odnosno u perspektivi Ministarstva za sprovođenje Agende UN-a za održivi razvoj do 2030.
- ▶ Služebnik u Ministarstvu finansija za finansiranje za održivi razvoj; službenici u resorima zaduženim za OR.

ODABRANA PITANJA OD PRIORITETNOG ZNAČAJA ZA NSOR

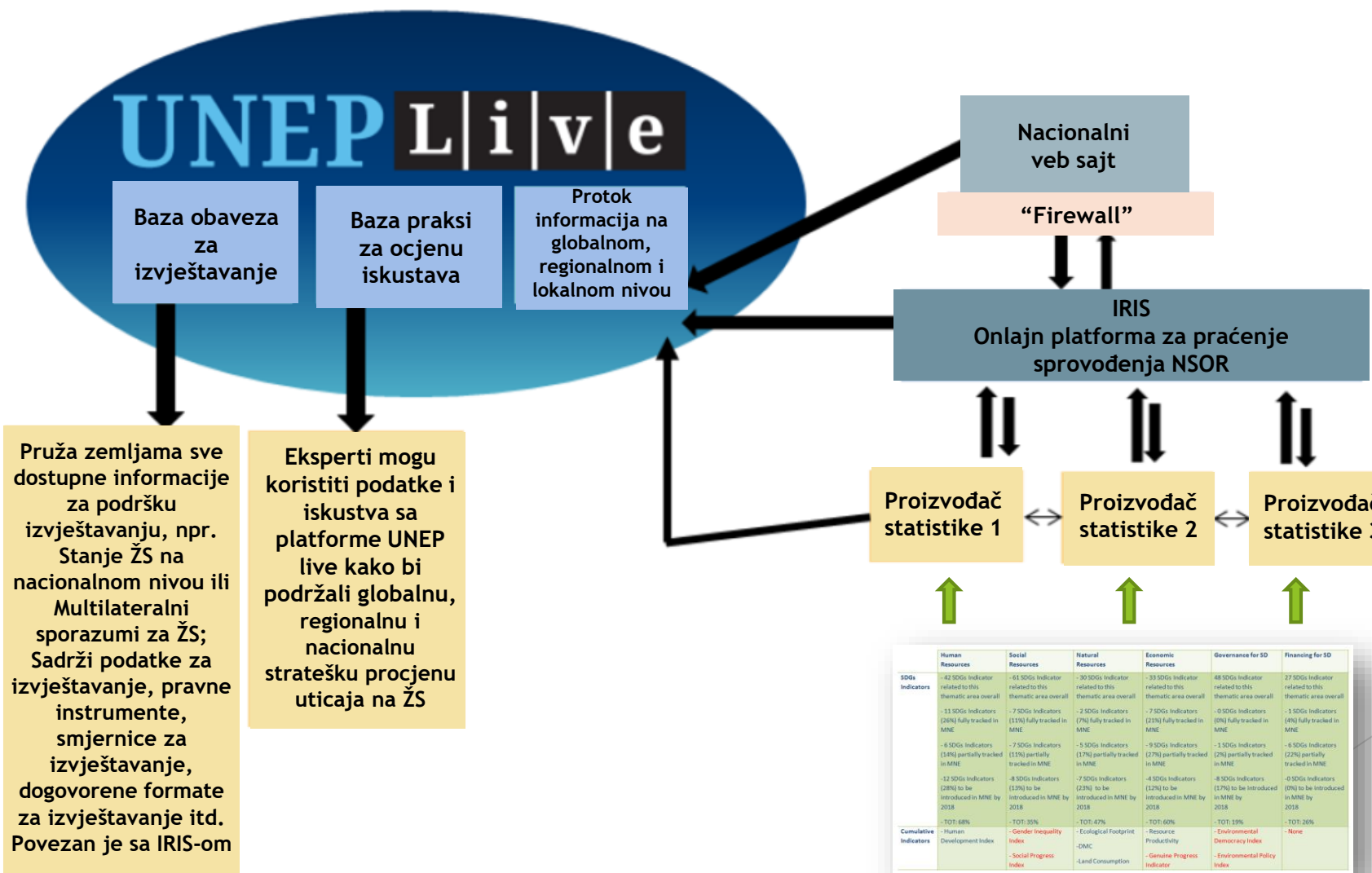
► STATISTIKA

- ❖ MONSTAT, Centralna banka, Ministarstvo finansija, Institut za javno zdravlje, Uprava carina, Poreska uprava, Fond za zdravstveno osiguranje, Ministarstvo nauke - proizvođači zvanične statistike relevantni za indikatore održivog razvoja s UN liste;
- ❖ Predlog NSOR da se utvrdi 17 novih administrativnih proizvođača statistike za indikatore održivog razvoja s UN liste;
- ❖ Nove obaveze će zahtijevati izmjene Zakona o statistici i Programa statističkih istraživanja i zakona o statistici.

- **USPOSTAVLJANJE INFORMACIONOG SISTEMA** za podršku sistemu izvještavanja o sprovođenju NSOR/Agende UN za održivi razvoj - moguće rješenje server u MORiT uz podršku UNEP-a, uvezan s Ministarstvom za informaciono društvo, uz mogućnost unosa podataka od strane 25 proizvođača statistike.
- **Rast budžetskih izdvajanja** za statističko praćenje i uspostavljanje izvještavanja primjenom UN indikatora.

SHEMATSKI PRIKAZ FUNKCIONISANJA SISTEMA ZA PRAĆENJE SPROVOĐENJA NSOR (IRIS)

Vizuelizacija podataka i objavljivanje

Pružila zemljama sve dostupne informacije za podršku izvještavanju, npr. Stanje ŽS na nacionalnom nivou ili Multilateralni sporazumi za ŽS; Sadrži podatke za izvještavanje, pravne instrumente, smjernice za izvještavanje, dogovorene formate za izvještavanje itd. Povezan je sa IRIS-om

Eksperti mogu koristiti podatke i iskustva sa platforme UNEP live kako bi podržali globalnu, regionalnu i nacionalnu stratešku procjenu uticaja na ŽS

Prikupljanje podataka i izvještavanje

	Human Resources	Social Resources	Natural Resources	Economic Resources	Governance for SD	Financing for SD
SDGs Indicators	- 42 SDGs Indicator related to this thematic area overall - 11 SDGs Indicators (26%) fully tracked in MNE - 6 SDGs Indicators (14%) partially tracked in MNE - 12 SDGs Indicators (28%) to be introduced in MNE by 2018 - TOT: 68%	- 61 SDGs Indicator related to this thematic area overall - 7 SDGs Indicators (11%) fully tracked in MNE - 7 SDGs Indicators (11%) partially tracked in MNE - 8 SDGs Indicators (13%) to be introduced in MNE by 2018 - TOT: 35%	- 30 SDGs Indicator related to this thematic area overall - 2 SDGs Indicators (7%) fully tracked in MNE - 5 SDGs Indicators (17%) partially tracked in MNE - 7 SDGs Indicators (23%) to be introduced in MNE by 2018 - TOT: 47%	- 33 SDGs Indicator related to this thematic area overall - 3 SDGs Indicators (9%) fully tracked in MNE - 9 SDGs Indicators (27%) partially tracked in MNE - 4 SDGs Indicators (12%) to be introduced in MNE by 2018 - TOT: 60%	- 48 SDGs Indicator related to this thematic area overall - 6 SDGs Indicators (12%) fully tracked in MNE - 1 SDGs Indicators (2%) partially tracked in MNE - 8 SDGs Indicators (17%) to be introduced in MNE by 2018 - TOT: 19%	- 27 SDGs Indicator related to this thematic area overall - 1 SDGs Indicators (4%) fully tracked in MNE - 6 SDGs Indicators (22%) partially tracked in MNE - 0 SDGs Indicators (0%) to be introduced in MNE by 2018 - TOT: 26%
Cumulative Indicators	- Human Development Index	- Gender Inequality Index - Social Progress Index	- Ecological Footprint DMC - Land Consumption	- Resource Productivity - Genuine Progress Indicator	- Environmental Democracy Index - Environmental Policy Index	- None

Indicator Reporting Information System (IRIS)

REALIZACIJA NSOR TREBA DA OMOGUĆI OSTVARIVANJE SLJEDEĆIH EKONOMSKIH PROJEKCIJA

- ▶ Srednjoročne projekcije rasta (i razvoja, koji uključuje promjenu privredne strukture) gravitiraju prosječnoj realnoj stopi rasta od 4% godišnje do 2020. godine, odnosno do 4,5% godišnje u periodu implementacije NSOR do 2030. godine (Prema Agendi UN-a za održivi razvoj obavezna je realizacija zadatka 8.1-privredni rast po glavi stanovnika u skladu s nacionalnim okolnostima, a za najmanje razvijene stopa rasta BDP-a godišnje 7%).
- ▶ To znači da bi se crnogorski BDP mogao udvostručiti za 15 godina (po pravilu „70“), što se poklapa sa periodom implementacije NSOR (2016-2030). U varijanti konstantnog fertiliteta rasta stanovništva do 2030.g. (628.518 stanovnika CG 2030 g., Monstat, projekcije iz 2014.g), dohodak po glavi stanovnika u 2030. godini dostigao bi nivo od oko 11.500 € (BDP/pc).

BDP 2015 (mil €)	3.595
Pros. realna stopa rasta 2016-2030 - 4,5	4,5
Potreban broj godina za udvostručenje BDP	15,6
BDP 2030, mil €	7.190
Stanovništvo 2030 (vidjeti posebno prikazane projekcije demografije u nastavku)	628.518
BDP/pc u 2030, €	11.440 € u odnosu na sadašnjih 5.780 € u 2015. g.

- ▶ U skladu sa tako planiranom stopom rasta, planirane mjere NSOR, posebno u oblasti ekonomskih resursa, podići će **stopu aktivnosti stanovništva (15-64) sa 63% na 69%**, odnosno sa 86% na 95% u odnosu na prosječnu stopu aktivnosti stanovništva (15-64) u EU.

Projekcije	2015	2025	2030
Aktivno stanovništvo 15-64	264.000		
Stopa aktivnosti 15-64	62,6	66	69
Stopa aktivnosti, 15 - 64, EU (2015)	72,4		
Stopa aktiv. CG u odnosu na EU	86%	91%	95%

► Taj rast stope aktivnosti doprinijeće rastu zaposlenosti u starosnoj dobi 15-64. godine s 52,5% na:

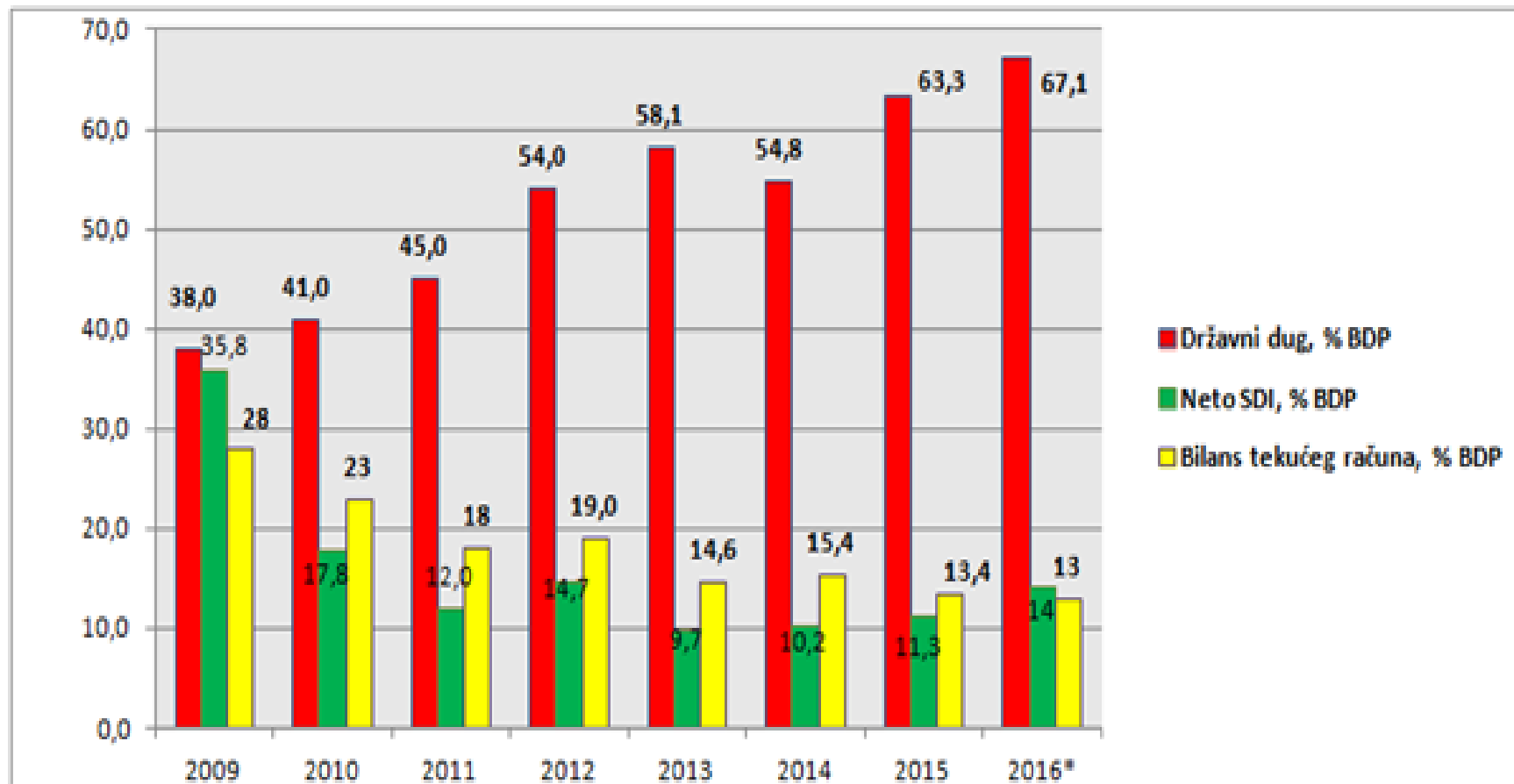
- ❑ 56% do 2025.godine što znači 20.000 novozaposlenih i dohodak po glavi stanovnika od 10.000 € do 2025. godine (prema Agendi konkurentnosti 2020),
- ❑ 57,5% do 2030. godine što znači 32.000 novozaposlenih i 11.500 BDP/pc do 2030. godine.

GODINA	a	b	c	d	e	f	g
	Zaposleni po ARS 2015	Procjena stanovnika u dobi 15-64 god.	Stopa zaposlenosti stanovništva 15-64, c=a/b	apsolutni rast zaposlenosti 2025 u odnosu na 2015	BDP Mrd €	Stanovništvo	BDP/per capita
2015	221.700	422.037	52,5%		3,595	622.099	5.779
2025*	241.700	431.607	56,0%	20.000	6,257	625.694	10.000
2030*	253.138	440.239	57,5%	31.438	7,190	628.518	11.440
	Projekcija NSOR	da raste do 2% u navedenim periodima	Projekcija NSOR	rast zaposlenosti do 32.000			BDP po stanovniku do 11.500 €

- ▶ Prema projekcijama WTTC, **sektor turizma i putovanja** povećaće relativno učešće u ukupnoj zaposlenosti sa **10,3%** (18.500) u 2015.g. na **13,8%** do 2026. godine (26.000 radnih mjesta) - direktni doprinos. **To znači da će zaposlenost u sektoru turizma rasti znatno brže nego što raste ukupna zaposlenost, odnosno brže nego što raste zaposlenost u drugim sektorima.**
- ▶ **Smanjenje stope nezaposlenosti** (sa sadašnje **17,6 %** u 2015. g., Anкета o radnoj snazi, MONSTAT), sa tendencijom približavanja EU prosjeku odnosno **jednocifrenoj nezaposlenosti.**
- ▶ **Strukturu BDP Crne Gore** i dalje će opredjeljivati pretežno usluge (do 75% uključujući građevinarstvo i turizam, zatim industrija sa 15%, te poljoprivreda sa 10% u strukturi Bruto dodate vrijednosti). **Revitalizacijom industrije na principima održivog razvoja, moguće je povećati njeno učešće i do 20% Bruto dodate vrijednosti (BDP-porezi na proizvode i subvencije),** čime bi se smanjila izloženost naglim promjenama eksterne tražnje.
- ▶ **Smanjiti domaću potrošnju materijala (DMC) za 20% do 2020. godine** u odnosu na prosjek 2005-2012 (kroz ciljeve projektovane po sektorima), podići resursnu produktivnost, postići ravnotežu biokapaciteta (razlika ekološkog otiska i biokapaciteta).
- ▶ Planirane projekcije NSOR uključuju i **postizanje “ravnoteže” odliva po osnovu bilansa tekućih transakcija i priliva po osnovu stranih direktnih investicija (SDI)** u odnosu na ukupni BDP. Smanjivanjem uvozne zavisnosti i jačanjem prioritetnih sektora privrede, mogu se očekivati pozitivni trendovi u smanjivanju robnog deficita odnosno u ukupnom saldu roba i usluga.

- ▶ **Zaduženost crnogorske ekonomije u skladu s kriterijuma iz Mاستrihta (javni dug u BDPu da ne prelazi 60 %)**
- ▶ **Postizanje održivosti javnog duga** treba da unaprijedi kreditni rejtning zemlje, a odgovorno upravljanje i kontrola javne potrošnje uz jačanje kapaciteta prihodnih institucija treba da omogući **kredibilno srednjoročno planiranje i povećanje budžeta za održivi razvoj.**

Izvor: Ministarstvo finansija, (23.jun) 2016, Državni dug neto SDI i bilans tekućeg računa u BDP-u Crne Gore

- ▶ Polazeći od navedenih padataka i projekcija, kod administrativnih troškova upravljanja za sprovođenje NSOR i dijela programskih aktivnosti održivog korišćenja prirodnih resursa (obuke i izgradnja ljudskih kapaciteta, informacioni sistem za OR, sistem izvještavanja, troškovi upravljanja zaštićenim područjima s doprinosom turizmu koji je zasnovan na prirodi, odabrani projekti zelene mobilnosti, energetske efikasnosti u građevinarstvu, monitoring životne sredine, kofinansiranje učešća u programima EU za održivost životne sredine i IPA, i sl.), procjenjuje se da je neophodno obezbijediti u Budžetu Crne Gore do 2020. godine 1-1,5% ukupnih budžetskih sredstava, a do 2030. godine 1,5-2% budžetskih sredstava.
- ▶ Kod procjene troškova za upravljanje za održivi razvoj, napravljeno je poređenje sa procjenom administrativnih troškova u dokumentu „Nacionalna strategija aproksimacije u oblasti životne sredine“. U tom dokumentu administrativni troškovi (koji obuhvataju bruto zarade, režijske troškove i obuku dodatne administracije) iznose 19,2 mil € za period 2016-2020. godine.